Analyysi

Työn tuottavuuden heikkouteen monia syitä

Suomen talous | 18.12.2018

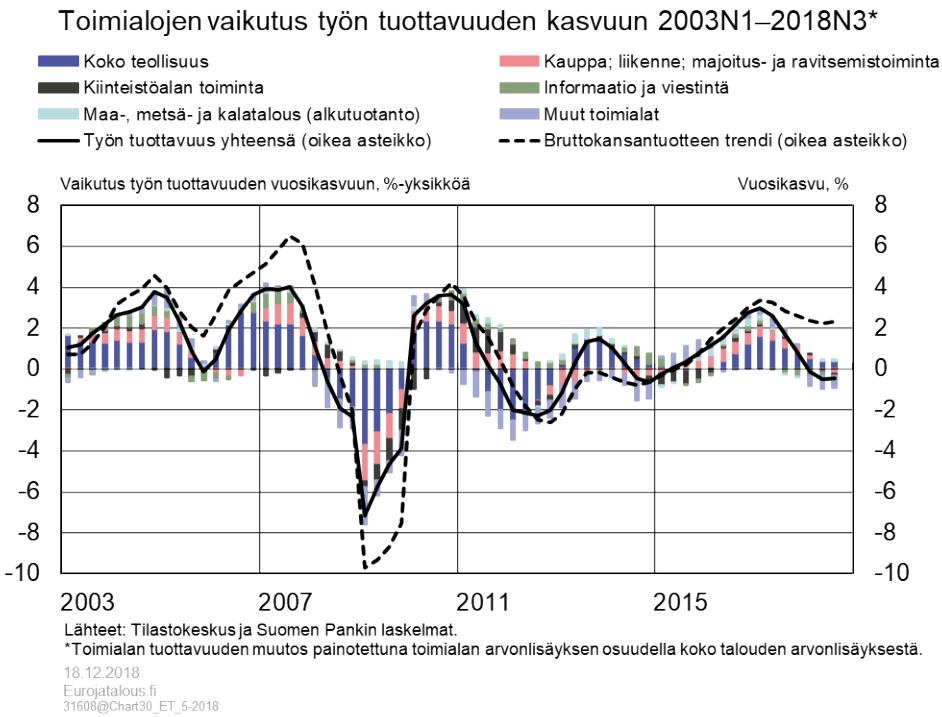
Työn tuottavuuden kasvu on jäänyt nykyisessä korkeasuhdanteessa heikoksi verrattuna aiempiin korkeasuhdanteisiin. Erityisesti viimeisen vuoden aikana työn tuottavuuden kasvu, eli arvonlisäys tehtyä työtuntia kohti, on hiipunut samalla, kun Suomen talous on saavuttanut suhdannehuipun. Tuottavuuden heikko kehitys johtuu sekä talouden rakenteen muutoksista – kuten teollisuuden ja erityisesti ICT-alojen painoarvon pienentymisestä – että toimialojen sisäisen tuottavuuskasvun hidastumisesta. Tuottavuuskasvun viimeaikaiseen heikkoon kehitykseen on vaikuttanut myös poikkeuksellisen nopeasti lisääntynyt työllisten määrä. Vaikka osa hidastumisesta on suhdanneluonteista, tuottavuuskasvu jää pysyvästi vaimeaksi verrattuna finanssikriisiä edeltävään aikaan.

Työn tuottavuutta mitataan tuotettuna arvonlisäyksenä tehtyä työtuntia kohti. Sen kasvu on hidastunut viime vuosina. Kun tarkastellaan toimialojen vaikutusta tuottavuuskasvuun, havaitaan, että teollisuuden tuottavuutta parantava vaikutus alkoi nykyisessä noususuhdanteessa myöhemmin kuin aiemmissa noususuhdanteissa (kuvio 1). Teollisuuden suhteellinen kontribuutio tuottavuuden kasvuun näyttäisi myös jäävän nyt aiempaa pienemmäksi. Sen sijaan osuuttaan koko talouden tuottavuuskasvusta on vuoden 2015 jälkeen kasvattanut kaupan toimiala. Kaupan toimialan kasvanut osuus on suhteellista ja heijastaa osaltaan teollisuuden osuuden

pienentymistä. Informaatio- ja viestintäala vaikutti positiivisesti vuosien 2016–2017 tuottavuuden kasvupyrähdykseen, mutta sittemmin se on peräti hidastanut koko talouden tuottavuuden kasvua. Finanssikriisin jälkeen muiden toimialojen vaikutus on ollut pääasiassa negatiivinen. Näistä toimialoista erityisesti julkishallinnossa, koulutuksessa ja sosiaali- ja terveyspalveluissa sekä kiinteistöalalla tuottavuus on viime vuosina laskenut.

Kuvio 1.

Tuottavuuden heikkoa kehitystä voivat osaltaan selittää talouden palveluvaltaistuminen ja teollisuuden merkityksen vastaava pieneneminen. Kehittyneiden talouksien palveluvaltaistuminen on jo pitkään ollut tunnettu trendi, mutta finanssikriisin jälkeen palvelujen merkitys on ollut erityisen suuri. Tähän on voinut vaikuttaa pitkäaikaisen palveluvaltaistumistrendin lisäksi kotimaiseen kysyntään painottunut suhdannenousu. Kotimaisen kysynnän eli yksityisen kulutuksen ja investointien kasvua on vauhdittanut alhaisten korkojen ajanjakso. Ulkomaankaupan suhteellinen merkitys suhdannenousulle on vastaavasti jäänyt totuttua vähäisemmäksi. Pelkkä toimialojen suhteellisten osuuksien muutos ei kuitenkaan selitä kaikkea tuottavuuskasvun hidastumista. Myöskään toimialojen sisäinen tuottavuuskasvu ei ole pitkän taantuman jälkeisessä noususuhdanteessa kiihtynyt ennen finanssikriisiä koettuun vauhtiinsa.

Teollisuuden pienentyneeseen rooliin tuottavuuskasvun synnyttämisessä on vaikuttanut paitsi koko teollisuuden painoarvon pienentyminen tuotannossa, myös kaikista tuottavimpien

teollisuuden toimialojen merkityksen väheneminen. Erityisesti sähköteknisen teollisuuden (ICT) vaikutus on ollut huomattava. Yksistään ICT-teollisuus tuotti vuosina 1999–2007 keskimäärin puolet koko talouden vuotuisesta tuottavuuskasvusta, vaikka sen osuus työllisistä oli alle 3 % (taulukko 1). Sen sijaan vuodesta 2008 eteenpäin ICT-toimiala on hidastanut merkittävästi koko talouden tuottavuuskasvua. Tämä on johtunut sekä toimialan sisäisen tuottavuuskasvun hidastumisesta että toimialan koon supistumisesta suhteessa muihin teollisuustoimialoihin työllisten määrällä mitattuna (taulukko 1). Näistä kahdesta tekijästä suurempi merkitys on ollut toimialan sisäisen tuottavuuskasvun heikkenemisellä.

ICT-teollisuus on myös merkittävä vientiala. Sen nopea tuottavuuskehitys ennen finanssikriisiä laski tuotantokustannuksia ja siten vientihintoja. Toisaalta vientihintojen nopea aleneminen söi ICT-viennin arvoa. Työn tuottavuuden vuoden 2008 jälkeinen huomattava heikkeneminen on nostanut toimialan tuotantokustannuksia. Tämä on puolestaan osaltaan nostanut vientihintoja ja heikentänyt toimialan kilpailukykyä suhteessa kilpailijamaihin. ICT-teollisuuden heikko tuottavuuskehitys on osaltaan painanut koko viennin kasvua finanssikriisin jälkeisinä vuosina, mutta vientihintojen tasaantuminen on tukenut viennin arvon kehitystä.

Taulukko 1.

Sähköteknisen teollisuuden (ICT) osuus taloudesta on supistunut			
	1999–2007	2008–2011	2012–2017
ICT-teollisuuden osuus BKT:stä (%)	7,4	5,4	3,1
ICT-teollisuuden osuus työllisistä (%)	2,5	2,1	1,7
Työn tuottavuuden vuosikasvu ICT-teollisuudessa (%)	15,9	–3,3	4,0
Työn tuottavuuden vuosikasvu koko taloudessa (%)	2,1	–0,9	0,1
ICT-teollisuuden vaikutus koko talouden tuottavuuden kasvuun (%-yksikköä)	1,0	–0,5	–0,1
Josta toimialan sisäisen tuottavuuskasvun osuus (%-yks.)	1,1	–0,2	0,0
Josta toimialan supistumisen	–0,1	–0,3	–0,1

Sähköteknisen teollisuuden (ICT) osuus taloudesta on supistunut			
osuus* (%-yks.)			
*Muutos sähköteknisen teollisuuden osuudessa koko talouden työllisistä. Lähde: Tilastokeskus ja Suomen Pankin laskelmat.			

Sekä talouden palveluvaltaistuminen että toimialojen sisäisen tuottavuuskasvun heikentyminen saavat tukea viimeaikaisista Suomen taloutta koskevista selvityksistä.[1] Kumpikaan selityksistä ei viittaa siihen, että tuottavuuskasvun hidastuminen olisi suhdanneluonteinen ilmiö, vaan siihen on myös talouden rakenteista kumpuavia syitä. Suomessa suhteellisen alhaisen tuottavuuden yrityksiä on paljon, samalla kun vain harvat yritykset yltävät hyvin korkeaan tuottavuuteen. Suomessa useilla toimialoilla edes yritysten parhaimmistossa ei nähdä nopeaa tuottavuuskasvua (ks. Tuottavuuskasvun eriytyminen Suomen yrityksissä).

Edellä mainittujen tekijöiden lisäksi tuottavuuskasvun jopa yllättävään hiipumiseen aivan viime aikoina on vaikuttanut työllisyyden nopea kohentuminen. Siihen ovat voineet vaikuttaa työmarkkinoiden rakenteelliset uudistukset, jotka ovat alentaneet työpanoksen hintaa ja tukeneet sekä työn tarjontaa että kysyntää. Samalla kuitenkin pääoma on tuotantopanoksena tullut kalliimmaksi suhteessa työpanokseen, eikä pääomakanta ole ehtinyt sopeutua nopeasti kasvaneeseen työllisyyteen. Siten lyhyellä aikavälillä työn tuottavuuskasvu jää hitaaksi, kun työntekijää kohden on käytettävissä aiempaa vähemmän pääomaa.

Poikkeuksellisen nopea työllisyyden kasvu on jäämässä väliaikaiseksi, koska rakenteellisten uudistusten vaikutukset vaimenevat ja työllisyyden kasvua jarruttavat myös hidastuva talouskasvu sekä työikäisen väestön jatkuva väheneminen (Ks. Nopein talouskasvun vaihe on ohitettu -artikkelin kohta "Rakennetyöttömyys pysyy korkeana"). Vastaavasti tuottavuuden kasvu hieman piristyy pidemmällä aikavälillä. Tuottavuuskasvu ei silti palaa ennen finanssikriisiä koettuun vauhtiinsa, koska talouden rakenteet jarruttavat sitä.[2]

Viitteet

1. Ks. Vanhala, Virén ja Nurmi (2018): Jarruttavatko heikosti menestyvät yritykset talouskasvua? sekä Pohjola (2017): Suomen talouskasvu ja sen lähteet 1860–2015, Kansantaloudellinen aikakauskirja 3/2017. ↑
2. Ks. Suomen talouden pitkän aikavälin ennuste. ↑

Asiasanat

ICT-teollisuus, palveluvaltaistuminen, talouden rakennemuutos, tuottavuuden kasvu